

Bemiddeling in uitvoering: evaluatie experimenten scheidings- en omgangsbemiddeling

B.E.S. Chin-A-Fat, M.J. Steketee

Verwey-Jonker Instituut i.s.m. V.U. Amsterdam

Kenmerk: [EWB/98.064](#)

Samenvatting

Naar aanleiding van het rapport van de commissie De Ruiter "Anders scheiden" (1997), heeft de Minister van Justitie besloten middels experimenten te bezien onder welke omstandigheden een geïstitutioniseerd aanbod van bemiddelingshulp in vergelijking met regulier juridische hulp, kan bijdragen aan de afhandeling van scheidings- en omgangsproblemen waarbij evenwichtige behartiging van de belangen van betrokkenen - n het bijzonder minderjarige kinderen - niet in het geding komen. In maart 1999 zijn de experimenten van start gegaan.

De experimenten zijn opgezet in de ressorten Amsterdam, Leeuwarden, 's-Hertogenbosch en vanaf 2000 in Den Haag. De organisatie was in handen van de raden voor de rechtsbijstand. Voor elk van de experimenten is een begeleidingscommissie ingesteld. Deze dienden als klankbord voor de opzet van de experimenten en voor de begeleiding van de evaluatieonderzoeken. Aan de experimenten hebben 83 bemiddelaars deelgenomen. De meeste bemiddelaars traden zowel op als echtscheidings- als omgangsbemiddelaar. De beroepsachtergrond van de bemiddelaars varieerde; deel namen maatschappelijk werkers, psychologen, advocaten en een notaris. Bij omgangsbemiddeling overheerste het aantal niet-juristen, bij echtscheidingsbemiddeling de juristen. Er namen meer vrouwelijke bemiddelaars deel dan mannelijke (64% versus 36%). Alle bemiddelaars volgden een NMI-erkende opleiding tot mediator.

Binnen het echtscheidingsbemiddelingsexperiment zijn 529 zaken betrokken, bij de omgangsbemiddeling 235. Naast vragen formulieren die aan betrokkenen zijn voorgelegd (scheidenden en bemiddelaars) zijn er diepteinterviews gehouden met beide partners (N= 21 scheiding / N=16 omgang). Ook is aan kinderen van 12 jaar en ouder, via de ouders, een vragenlijst toegezonden (waarvan de bemiddeling niet langer dan 3 mnd geleden werd afgerond). Met een respons van 62% bij scheiding en 83% bij omgangsbemiddeling een goed resultaat. Ook zijn negen (kinder)rechters geïnterviewd met betrekking tot zaken waar de bemiddeling niet slaagde of slechts ten dele een positief resultaat boekten. De deelnemers aan de bemiddeling zijn vergeleken met mensen die zijn gescheiden zonder bemiddeling. Hiervoor is gebruik gemaakt van materiaal van het survey-onderzoek onder gescheidenen in Nederland dat uitgevoerd wordt door dr. M. Kalmijn (vakgroep Sociologie UU) en dr. P. de Graaf (vakgroep Sociologie, KUB). Tot slot is getracht een effectmeting te doen van de bemiddeling door na een jaar na afronding betrokkenen, na een schriftelijke aankondiging, telefonisch te benaderen met enkele vragen. 131 mensen zijn telefonisch geïnterviewd (scheiding N=82, omgang N=49).

Scheidingsbemiddeling:

Bemiddeling i.p.v. een gerechtelijke procedure blijkt succesvol te zijn. Een grote meerderheid van de mensen is (zeer) tevreden, slechts een klein percentage toont zich ontevreden.

Bemiddeling wordt niet als eenvoudig ervaren, het vraagt een grote inspanning /betrokkenheid van de deelnemers. Afspraken worden gemaakt met betrekking tot: kinderen (indien aanwezig), huisvesting, verdeling van de boedel, alimentatie etc.

Ruim driekwart van de bemiddelingen wordt afgesloten met een overeenkomst over de relevante onderwerpen.

Binnen het onderzoek is gekeken of achtergrondvariabelen in verband zijn te brengen met het al dan niet slagen van de bemiddeling. Daarbij valt op dat mensen zonder kinderen vaker een bemiddeling afsluiten met een convenant dan mensen met kinderen. Bemiddeling vóór aanvraag van een voorlopige voorziening (dus op eigen initiatief, zonder verwijzing door de rechter) heeft een hogere succeskans.

De mate van ervaring van de bemiddelaar en de duur van de bemiddeling vertonen geen samenhang met de uitkomsten van de bemiddeling en de waardering van de bemiddeling door partijen. Ten aanzien van de discipline van de bemiddelaar zijn wel effecten te signaleren. Hoewel het succespercentage van de bemiddelingen bij alle disciplines hoog is te noemen scoren advocaten en psychologen hoger dan maatschappelijk werkers. Ook blijkt dat de relatie tussen partijen na de

bemiddeling door advocaten beter is dan bij partijen die een maatschappelijk werker als bemiddelaar hadden (psychologen nemen hier een middenpositie in). Deze vergelijkende resultaten moeten echter voorzichtig worden geïnterpreteerd vanwege de specifieke opzet van het experiment. Voor de samenhang tussen de discipline van de bemiddelaar en de tevredenheid met de procedure en de uitkomsten werden geen effecten gevonden.

Omgangsbemiddeling:

Omgangsbemiddeling was slechts mogelijk in het kader van een gerechtelijke procedure, na verwijzing door de rechter.

Gezien de problemen die de ouders onderling hebben, zijn de omgangsbemiddelingen redelijk succesvol. De bemiddeling heeft een duidelijk positief effect bij het oplossen van de omgangsproblemen.

Meer dan de helft van de betrokken ouders uiten zich positief over het behaalde resultaat; er zijn afspraken gemaakt, communicatie is verbeterd, de omgangsregeling is aangepast en de relatie met de kinderen is verbeterd. In minder dan een derde van de bemiddelingen is het niet gelukt om enige vorm van afspraken te maken en wordt het geschil weer aan de rechtbank voorgelegd.

Over de bemiddeling als proces zijn de ouders overwegend positief. Voor wat betreft de resultaten zijn er evenveel tevreden als ontevreden ouders. De verwachting van ouders over het houden van de gemaakte afspraken was vrij negatief. Na een jaar blijkt dit mee te vallen. In sommige zaken zijn afspraken gewijzigd, wat veelal positief wordt ervaren omdat opvoeden flexibiliteit vereist. Een deel is teleurgesteld omdat zij de kinderen minder vaak zien dan gehoopt en verwacht. De meeste bemiddelden zijn nog steeds tevreden met de bemiddeling en de resultaten. Geen van de bemiddelden die tot afspraken kwamen zijn het afgelopen jaar naar een advocaat of de rechter gestapt.

De kenmerken van de bemiddelaars zijn hier niet van invloed op de behaalde resultaten.

Beide experimenten:

Ouders en bemiddelaars geven aan dat zij het niet nodig achten de kinderen bij de bemiddeling te betrekken. De kinderen zijn veelal te jong en ouders zien de scheiding als hun conflict, waarbij de kinderen geen partij zouden moeten zijn. In de bemiddelingsprocedures worden de belangen van de kinderen voldoende gewaarborgd. De bemiddelaars gaan op zorgvuldige wijze om met de belangen van de kinderen, zij het op een indirecte wijze via de ouders. Toch geeft een kwart van de betrokken kinderen van twaalf jaar en ouder aan, dat zij graag een uitnodiging ontvangen om hun mening naar voren te brengen. Zij vinden dat zij ook partij zijn. Aanbeveling is dan ook om kinderen van twaalf jaar en ouder in de gelegenheid te stellen om hun mening over de voor hen relevante onderwerpen (in ieder geval schriftelijk) in de bemiddeling naar voren te brengen. Aan het betrekken van minderjarige kinderen bij bemiddeling zal in de opleiding van mediators aandacht moeten worden besteed.